

BRATSTVO PRERAFaelita

Mladen Zadrima

The Pre-Raphaelites was a group of English painters and poets founded in 1848 by William Holman Hunt, John Everett Millais and Dante Gabriel Rossetti under the name the Pre-Raphaelite Brotherhood. The basic goal of the Brotherhood was to free the English art from academism which, according to them, brought the English painting to affectation and isolation. They believed that painting should have a moral message, like those contained in Christian teaching and the works of Shakespeare and Dante.

Prerafaeliti su grupa engleskih slikara i pjesnika koju su kao bratstvo 1848. godine osnovali Dante Gabrijel Roseti, Viljem Holman Hant i Džon Everet Mile pod imenom "Pre – Raphaelite brotherhood". Skraćenicu PRB stavljali su na svoje slike.

Bratstvo je kao svoj osnovni cilj postavilo tezu o oslobođenju engleske umjetnosti od akademizma, još uvijek dominantnog pridržavanja pravila koja je uspostavio Rejnolds¹, a koja su, prema mišljenju prerafaelita, dovela englesko slikarstvo do izvještačenosti i izolovanosti.

¹ **Džošua Rejnolds** (Sir Joshua Reynolds 1723–1792) bio je uticajni engleski slikar iz 18. vijeka, specijalizovan za portrete i poznat po promovisanju tzv. „Velikog stila“ Bio je jedan od osnivača i prvi predsjednik Britanske kraljevske akademije.

Prerafaeliti žele „privesti“ ljude visokim idealima ljepote i ostvariti iskren i produhovljen likovni izraz u kome će sadržaj i forma biti interpretirani u smislu italijanske umjetnosti prije Rafaela.

Prerafaeliti su smatrali da slikarstvo mora imati moralnu poruku, a moralna poruka je, prije svega, sadržana u hrišćanskom učenju i djelima Šekspira ili Dantea, kojima su prožeta njihova nastojanja.

Pored sakralnih tema obrađivali su i mitološke teme, legende, historijske teme i teme iz poezije. Njihov izražaj se približava patosu i sentimentalnosti prešavši na kraju u melodramski manir.

Prerafaeliti su se nadali da će stvoriti umjetnost za novo doba i u ostvarivanje svoje zamisli su krenuli studiozno, manifestom u kome su od umjetnika zahtijevali da imaju originalne ideje, da pažljivo proučavaju prirodu kako bi znali na kojim način da se izraze, da prepoznaju što je to u prethodnoj epohi i umjetnosti ozbiljno, direktno i iskreno kako bi izbjegli ono što je konvencionalno i, najvažnije od svega, da stvaraju temeljno dobre slike i skulpture.

PRB je kratko vrijeme izdavalo i časopis “The Germ” koji je izašao u svega četiri broja, a glavni ideolog im je bio Džon Raskin² koji je branio njihova nastojanja od napada kritike i pristalica akademizma.

² **Džon Raskin** (John Ruskin 1819–1900) bio je engleski slikar i kritičar umjetnosti. Bio je, prije svega teoretičar koji se zauzimao za prerafaelite kao i za Vilijema Tarnera. Imao je velikog uticaja na pokret *Arts and crafts* i na *Modern style*. Od 1869. do 1884. godine predavao je istoriju umjetnosti na Oksfordu.

Bratstvo Preraphaelita

Dok je kontinentalni dio Evrope tresla revolucionarna 1848. godina i dok se odvijalo „Proljeće naroda“, u viktorijskoj Engleskoj³ nastaje bratstvo slikara, pjesnika i likovnih kritičara koji su sebe nazvali preraphaeliti, želeći time da naglase svoje poštovanje prema umjetnosti prije Rafaela nastale na tlu današnje Italije.

Grupa studenata Kraljevske akademije, mladih buntovnih slikara, pjesnika i kritičara, osniva 1848. godine tajno udruženje pod nazivom „Bratstvo preraphaelita“ s ciljem stvaranja drugačije, obnovljene britanske umjetnosti

Veoma mladi umjetnici zasićeni akademskim pravilima u slikarstvu poželjeli su da se oslobode pritiska, da pokažu kako život i umjetnost mogu biti drugačiji, opušteniji, izražajni. Nastojali su da raskinu sa dotadašnjom praksom pristupa slikarstvu i umjetnosti uopšte i da umjetnosti vrte dublji značaj, „da je reformišu, da je izvuku iz močvare sladunjavog žanra i

³ Viktorijansko doba je razdoblje svjetske i engleske istorije obilježeno vladavinom kraljice Viktorije (1837–1901. godine). To je vrijeme ekspanzije engleske ekonomije i industrije. Zahvaljujući brojnim tehničkim inovacijama, industrijska proizvodnja ubrzano raste, a engleska ekonomija važi za najjaču na svijetu. Ubrzana industrijalizacija za posljedicu ima i velike društvene promjene, porast broja stanovnika, urbanizaciju, socijalne nejednakosti i sve veće društveno raslojavanje. Viktorijansko doba donosi i unaprijeđenje zdravstva – veliki značaj se pridaje i slobodnom vremenu što za posljedicu ima popularizaciju brojnih sportova, u to doba dolazi i do razvoja štampe, a čitanje postaje sve popularnije među stanovništvom. Najpoznatiji književnik viktorijskog doba je Čarls Dikens, a naučnik Čarls Darvin i njegovo djelo *Porijeklo vrsta*. Najveća umjetnička dostignuća postignuta su u arhitekturi (Kristalna palata) i slikarstvu koje je obilježeno djelovanjem slikarskog bratstva Preraphaelita.

niskorazrednog istorijskog slikarstva“.⁴

U okviru preraphaelitskog bratstva postojale su dvije grupe vizuelnih umjetnika. Prva, osnovana 1848. godine bila je okupljena oko talentovanog i naprednog slikara Džona Evereta Milea, a u tu grupu su spadali Dante Gabrijel Rozeti i Vilijam Holman Hant. U ovu skupinu su bili uključeni manje poznati slikari i pisci poput Majkla Rozetija, Džejmsa Kolinsona, Tomasa Vulnera i Frederika Džordža Stivena.

Drugu grupu, koja je istovremeno egzistirala okupljena oko Rozetija, činili su slikar i dizajner Edvard Burn Džons, lider pokreta *Arts and craft* Vilijam Moris i umjetnik Ford Medoks Braun. Ove su grupe skoro dvadeset godina odvojeno djelovale na umjetničkoj sceni ali su najčešće tretirane kao jedna skupina zbog posvećenosti renesansnim idejama vještine i morala.

Prerafaeliti u početku nijesu nastupali kao pojedinci. Na njihovoj prvoj izložbi u kraljevskoj Akademiji predstavili su se kolektivno, kroz potpis „PRB“ na svojim slikama. Odmah su nemilosrdno napadnuti od štampe. Toliko je taj napad bio intenzivan da se Gabriel Rozeti deceniju nakon toga nije pojavljivao u javnosti. Bilo kako bilo, njihovo moralno stanovište po pitanju umjetnosti, uzvišen i inspirisan rad i religiozni i moralni sadržaj njihovih djela, našli su zaštitinika u tada najuticajnijem likovnom kritičaru Engleske, Džonu Raskinu koji je, kao i preraphaeliti zastupao stanovište da umjetnost mora imati i moralnu svrhu. Kada su jednom dobili podršku uticajnog Raskina, umjetnici preraphaelitskog bratstva su izašli iz anonimnosti. Bitno je napomenuti da su preraphaeliti u mnogome razlikovali od svojih francuskih savremenika.

U poređenju sa francuskim savremenicima, preraphaeliti su imali definisan stav po pitanju hrišćanske vjere koji se ogledao u Novom zavjetu (Jevanđeljima) iz kojega su crpili inspiraciju.

⁴ Iz teksta novinarkе Rejčel Kuk: *The Pre – Raphaelits: behind the scenes at a modern blockbuster* objavljenog povodom izložbe „Prerafaeliti – Viktorijanska avangarda“ u galeriji Tejt u Londonu 2012.

Po uzoru na Nazarene⁵, i oni su tražili autentičan umjetnički izraz kroz „primitivniji“ pristup samom činu stvaranja umjetničkog djela. Mlada, muška družina preraphaelita je vjerovala da se umjetnost može nositi sa ozbiljnim izazovima vremena u kome su stvarali i pod plaštom anonimnosti, krijući svoj identitet pod kraticom PRB, istupila u javnost na već pomenutoj izložbi 1849. godine. Slike poput Mileove „Hrist u kući svojih roditelja“ i Rozetijeva „Ecce Ancilla Domini“ (Blagovijesti) rađene su u maniru „naivnih“ slika rane renesanse, prodornih boja sa puno detalja razbijenih u fragmente.

„Bolesno, deformisano, secirano, ružno...“ bili su komentari na debi preraphaelita, čak je i kraljica Viktorija Mileovu sliku nazvala uvredljivom. Razočarani Rozeti dugo nakon ovoga nije izlagao u javnosti.

Međutim, 1852. godine, bratstvo preraphaelita dobija snažnu podršku u liku Raskina koji ih slavi i njihova nastojanja karakteriše kao uspješno stremljenje da slikarstvo vrate svojim korijenima. Preraphaeliti su napravili revoluciju i uzrokovali potpuno nov pristup u tumačenju umjetnosti rane renesanse.

Oni su nastojali da na svojim slikama vrate bogat kolorit, da precizno prikažu detalje i da primijene složenu kompoziciju kvatroćenta, (nasuprot zamagljenim detaljima, upotrebi tonova i sjenki) dakle, svega onoga što je karakteristika visoke renesanse na čelu sa Rafaelom. PRB su bili reformatorska skupina sa ciljem da slikarstvu vrate vrijednosti preciznog slikanja. Njihova privrženost toj ideji ogleda se u pedantnom islikavanju detalja i prirode kroz koje su umjetnici preraphaelitskog bratstva bilježili „moralno prisustvo Boga u toj istoj prirodi“.⁶

⁵ Nazareni je naziv za grupu njemačkih slikara koji su se okupljali oko Johana Fridriha Overbeka. Njihov rad je bio uperen protiv akademskog klasicizma. Ime su dobili jer su se trudili da izgledaju kao Isus Hrist prikazan u zapadnoj umjetnosti. Teme za svoje radove su preuzimali iz Biblije i srednjovjekovnih saga.

⁶ <http://arthistoryunstuffed.com/pre-raphaelite-brotherhood/>

Teme za svoju umjetnost preraphaeliti su nalazili u biblijskim motivima, legendama, djelima Šekspira i drugih pjesnika. Prema njihovom shvatanju, poezija i slikarstvo su bliske umjetnosti koje proizlaze jedna iz druge pa se, stoga, mogu koristiti iste tehnike u dočaravanju umjetničke ideje. Slikarstvo preraphaelita prepuno je simbolike.

U knjizi *The art of Pre – Raphaelites* autorka Elizabet Predžon kaže da „za mlade Preraphaelite establišment koji su reprezentovali uspješni članovi Kraljevske akademije, poput Lendsira i Leslija,⁷ predstavlja komercijalni uspjeh kroz zadovoljstvo, razne anegdote smještene u okruženje prosperitetnog srednjeg staleža.“

Umjetnička klima u Engleskoj, pod snažnim uticajem Kraljevske akademije, nalagala je praćenje italijanske renesansne tradicije, posebno divljenje radovima Rafaela i težila je klasičnoj ideji: savršena ljepota ne može se naći u prirodi, ali je dostižna kroz umjetničko djelo pažljivim odabirom i poboljšavanjem.

Preraphaeliti nude implicitnu kritiku prethodnika prihvatajući i zastupajući mnogo ozbiljnije i uzvišenije motive i scene od Lendsirovih pasa ili Leslijevih šaljivih scena iz literature. Stvaralaštvo Preraphaelita je utemeljeno na pretpostavci da umjetnost treba da se nosi sa mnogo ozbiljnijim temama, bez obzira na to da li su političke, socijalne, moralne ili religijske prirode. U svakom slučaju ne sa trivijalnim temama koje prikazuju lješkarjenje srednjeg staleža. Bratstvo raskida sa ovakvom umjetnošću koja je za njih predstavljala „loš ukus i

⁷ **Edvin Henri Lendsir** (Sir Edwin Henry Landseer 1802–1873) član engleske Kraljevske akademije, bio je engleski slikar poznat po slikanju životinja, prije svega konja, pasa i jelena. Njegovo najpoznatije djelo je lavlja skulptura na Trafalgar skveru u Londonu.

Čarls Robert Lesli (Charles Robert Leslie 1794–1859) je bio žanr slikar koji je na svojim platnima oslikavao svakodnevicu srednjeg staleža viktorijske Engleske.

ispraznost vremena“. Čistoću i nadahnuće pronalazili su u ranim renesansnim radovima nastalim na tlu današnje Italije, posebno u grupi umjetnika 15. vijeka koji su prethodili Rafaelu (slikarstvu Firenze i Siene).

Umjetnički manifest koji su objavili imao je četiri osnovne tačke:

- Izražavati originalne ideje
- Pažljivo proučavati prirodu
- Poštovati umjetničke pravce iz prošlosti koji su ozbiljni i iskreni, a ne samodopadni i rutinerski
- Stvarati dobre slike i skulpture.

Izazvali su sve umjetničke konvencije, mijenjajući klasičnu piramidalnu kompoziciju slike, izvor svjetlosti, tonove boja, pogotovo do tada prevladavajuću smeđu boju.

Upotrebljavali su jarke, intenzivne boje (od ružičaste do plave). Svjetlost su postizali upotrebom obične bijele pozadine preko koje su nanosili tanke glazure pigmenta da bi na taj način boje zadržale prozirnost i jasnoću. Njihove slike, naoko realistične, prenosile su atmosferu i priču prepunu simbola. U strogom klasicističkom okruženju koje je zahtijevalo jednostavnost i objektivnost, prerafaeliti ponovo oživljavaju mitsku prošlost u simboličkim prikazima. Kada je Mile slikao Ofeliju, proveo je četiri mjeseca u prirodi slikajući samo pozadinu slike. Detaljima su posvećivali nevjerovatnu pažnju, tako da neke njihove slike izgledaju poput fotografija.

Oskar Vajld za njih je rekao: „Ovi slikari imali su tri osobine koje engleska publika ne oprašta: mladost, snagu i entuzijazam.“

Njihov veliki prijatelj engleski kritičar Džon Raskin, koji ih je snažno branio, ohrabrivao ih je riječima: „...Idite u prirodu neopterećenog srca, ne odbijajući ništa, ne birajući ništa i ne prezirući ništa.“

Iako su u početku naišli na podsmijeh i neodobravanje, zahvaljujući Raskinu uskoro su stekli obožavatelje i zaštitnike, posebno među sve bogatijim srednjim staležom. Vremenom šire

svoj rad i imaju direktan uticaj na primijenjenu umjetnost i dizajn: murale, vitraže, namještaj, tekstil, nakit i zidne obloge.

Prerafaeliti se smatraju za jedini autentični engleski slikarski pravac. Trajali su svega jedno desetljeće, ali su dali podsticaj i novi smjer tadašnjoj engleskoj umjetnosti koji je trajao sve do ranih godina 20. vijeka kada se umjetnički ideali mijenjaju, a njihov rad gubi vrijednost.

Holman Hant je radio kao činovnik ali je slobodno vrijeme koristio da čita, crta ili slika. Umjetničku karijeru je počeo kao slobodan umjetnik u šesnaestoj godini života, 1884. godine dolazi na Kraljevsku akademiju gdje upoznaje Milea. Svoje radove Hant izlaže na Kraljevskom institutu u Mančesteru 1845. g. i na Akademiji i Britanskom institutu 1846. g.

Hantova slika nastala 1850. godine, „Pokrštena britanska porodica skriva hrišćanskog misionara od progona Druida“ prodana je Tomasu Kombu koji postaje Hantov zaštitnik, prijatelj i savjetnik. Istovremeno, slika je visoko ocijenjena od Raskina, koji u pismu *The Times*-u navodi da od Direra nije viđena niti urađena studija draperije kao na ovoj slici. Slika je nagrađena u Liverpulu i predstavlja najljepše djelo mladog Hanta. Već 1852. godine Hant izlaže „Oporavak pastira“, „Klaudija i Isabelu“ i „Zapostavljeno stado“ poznatiju kao „Naše engleske obale“. Godine 1854. postiže prvi veliki uspjeh slikom „Svjetlo svijeta“, alegorijskom predstavom Hrista koji kuca na vrata ljudske duše.

Nakon odlaska u Jerusalem 1875. godine, Hant započinje djelo „Trijumf nevinih“ koje predstavlja njegov najvažniji rad. Tema slike je imaginarna epizoda Bijega u Egipat gdje je prikazana Sveta porodica koju prate nevini, anđeli u liku djece.

Po povratku u London 1878, Hant je više izlagao u galerijama i mjestima manje posjećenim i značajnim od Akademije.

Holmant Hant je imao malo drugačiji stav od savremenika i nije bio pod potpunim uticajem pokreta nakon 1850. godine. Imao je jaku ličnost, koristio je posebne metode u radu i njegova ambicija, kako je i sam tvrdio, bila je da služi kao interpretator

savršenog božanskog djela. Svojim radovima posvećivao je puno vremena, a njihov značaj je u tome što ih nema puno ali njihova snaga upravo leži u tome.

Vilijem Holman Hant je prvu retrospektivu svojih radova imao 1886. godine, a 1905. godine je odlikovan Ordenom zasluga, istovremeno kada je i štampana njegova autobiografija.

Džon Everet Mile, skupa sa Rozetijem i Hantom zasićen konvencionalnim pristupom slikarstvu i umjetnosti uopšte, pokreće preraphaelitsko bratstvo nadajući se da će se dotadašnja praksa biti prekinuta. Preraphaelizam prema njegovom mišljenju ima jednostavnu svrhu a to je da „prezentuje prirodu na platnu“. Prvo platno koje je uradio po ovim principima jeste scena banketa inspirisana poemom – „Izabela“ nastala 1849. godine. Na ovoj slici Mile je iskoristio sve znanje i uložio sav napor naslikavši prirodu i likove u jednom trenutku banketa. Priča je snažno ispričana, a izražajnost likova je zadivljujuća. Mileova slika „Hrist u roditeljskoj kući“ opisuje imaginarnu scenu u životu Isusa, tretiranu u jednostavnom, realističnom maniru, koji je provokativno djelovao na religiozne ali i na umjetničke krugove. Čarls Dickens je opisao malog Hrista kao „odvratnog, mucavog, crvenokosog dječaka nakrivljenog vrata“, dok je *Tajms* sliku nazvao odvratnom. Kasnija, striktno preraphaelitska, Mileova platna: „Mariana“, „Hugenot“ i „Ofelija“ primljena su sa mnogo manje neprijateljstva i kritike, zahvaljujući rastu Mileove reputacije ali i Džonu Raskinu koji je podržavao PRB i kroz seriju tekstova u uticajnom *Tajmsu*, objašnjavao filozofiju njihovog pristupa umjetnosti.

Mile je eksperimentisao u mnogim stvarima i na određen način bio preteča mnogim slikarima ali je ostao zapamćen kao majstor lirskih kompozicija i ilustracija priča na kojima odrasta novovjekovna Evropa.

Prvi rad Dantea Gabriel Rozetija kao člana PRB bila je slika „The childhood of Mary Virgin ...“. Ovo platno je dosta hladno primljeno od javnosti, a ništa bolje nije prihvaćena i slika „Ecce

Ancila Domini“ Međutim, pojava ove slike je, uprkos svemu, etabilirala Rozetijevu, kakvu-takvu reputaciju. Rozeti je tretirao teme i ličnosti iz srednjovjekovnih legendi, italijanske pučke poezije ili starih engleskih balada. Njegova slika „Pronađena“ nastala oko 1852. godine je „bolje prošla“ u javnosti. Tema slike je sukob između mlade žene koja se prepustila porocima urbanog života i njenog bivšeg ljubavnika koji je užasnut stanjem u kojem ju je zatekao. Rozeti zapravo nikada nije završio ovo platno koje je odudaralo od njegovog uobičajenog stila.

Direktno, kroz bratstvo preraphaelita i indirektno kroz pokret „Arts and crafts“ Rozeti je imao važan uticaj na široko polje umjetničke i zanatske djelatnosti. Kombinacijom italijanske senzualnosti i ljubavi, te sanjalačkom sjevernjačkom maštom, Rozeti je stvorio sopstveni izraz koji traje i do današnjih dana – kroz njegove stihove i djela.

Literatura:

- Prettejohn, Elizabeth, *Art of the pre-Raphaelites*, Princeton university press, Princeton, New Jersey USA, 2000.

- Prettejohn, Elizabeth, *Beauty and art 1750–2000*, Oxford university press, 2005.

- Hilton, Timothy, *The Pre – Raphaelites*, Oxford university press, New York, 1970.

- Sizeranne, Robert de la, *The Pre – Raphaelite*, Parkstone press international, New York, 2008.

Internet izvori:

www.tate.org.uk

www.arthistoryunstuffed.com/pre-raphaelite-brotherhood/